

Maan tiivistymisen ennaltaehkäisy – konevalinnat ja töiden suunnittelu

30.3.2016 Kenkävero, Mikkeli. Ravinnepiika -hanke
Laura Alakukku, Maataloustieteiden laitos

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Maatalous-metsä tieteellinen tiedekunta / Henkilön nimi / Esityksen nimi

www.helsinki.fi/yliopisto

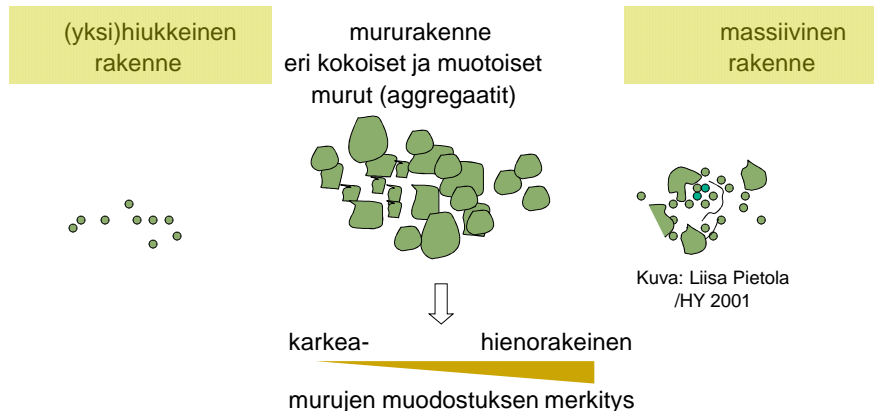
5.4.2016 1

Sisältö

- Maan rakenne ja sen tiivistyminen
- Maan tiivistämisen välttäminen
  - à kone-maa -systeemi
  - à peltotöiden ajoitus ja valinnat niiden yhteydessä
- Tiedon käyttö päätöksenteossa
  - à mittaus, tiedon hankinta
  - à tiedon kokoaminen ja käyttö
  - à Peltomaan laatutesti, Terranimo
- Tiivistynen maan kuohkeuttaminen
- Yhteenveto

Dia: ©Laura Alakukku, HY

Maan rakenne – maalajien erot

Dia: ©Laura Alakukku, HY

Maan rakenne – muruja ja huokosia

Maan kiintoaines muodostaa rakenteen rungon

- hiukkasten ja murujen välissä/sisällä huokosia
- muru- ja huokosrakenteen muodostuminen savimaiden viljeltävyyden edellytys

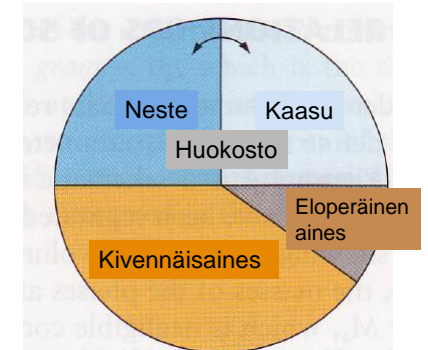
Huokosissa vettä ja ilmaa

- huokosten kokojakauma, jatkuvuus ja kestävyys

Maan rakenteen ylläpidon ja hoidon tavoite:

à kaikki maalajit: toimiva huokosto

à etenkin hienojakoisilla mailla: kestävä mururakenne

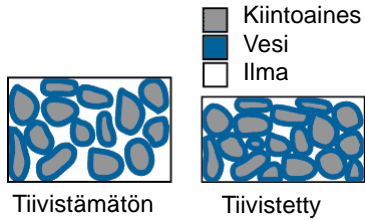

Dia: ©Laura Alakukku, HY

Maan tiiviys ja tiivistyminen

Maa tiivistyy

- à siihen kohdistuva voima aiheuttaa maahiukkasten uudelleen järjestäytymistä tai rikkoo muruja.
- à huokoisuus vähenee ja irtotiheys kasvaa

3 A 0-20 cm

Tiivis

3 B 0-20 cm

Löyhä

Dia: ©Laura Alakukku, HY

Maan muokkaus <=> tiivistyminen

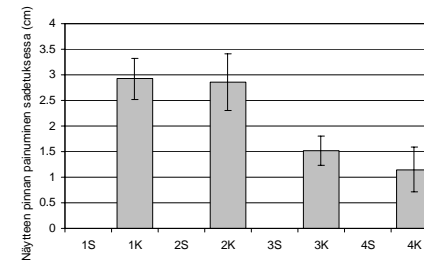
- à Kuoheuttaa
- à Vaikutus tiivistymiseen
  - à aika, luonnon prosessit
  - à mekaaninen lujuus

Tiivistävät voimat (esim. suluissa)

Ulkoapäin tulevat (liikenne)
Sisältäpäin tulevat (kuivuminen)

Staattinen (esim. rakennus)
Dynaaminen (liikenne)

Normaali (paino)
Leikkaus (luisto)
Tärinä (vibra)

Sadetuskokeen tuloksia

Dia: ©Laura Alakukku, HY

Säilörehunurmen ruokamultakerros

Muokkaamattoman maan rakenne muokattua tiiviimpi
à Luontainen tasapainotila
à Peltoliikenne voi tiivistää
à Nurmen suorakylvö

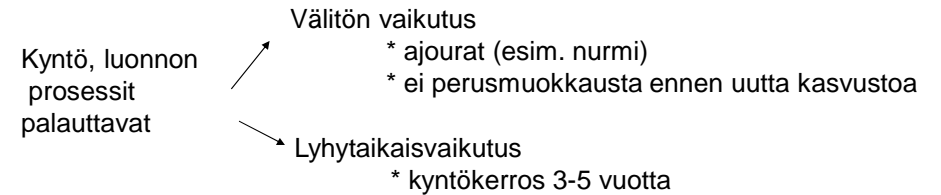

Tarvitaan kantavuutta

Muokkaus kuoheuttaa hetkellisesti
à Mikä merkitys karkeilla ja eloperäisillä mailla nurmen viljelyssä?

Tiivistymishaittojen kesto aika

Tiivistymän syvyys vaikuttaa

Pitkäaikaisvaikutus

- * perusmuokkauskerroksen alapuolella
- * Suomen oloissa savimaassa yli 30 vuotta
- * vaikea korjata

Dia: ©Laura Alakukku, HY

Huokosto maan LVI järjestelmä – vaikuttaa ominaisuuksiin ja prosesseihin

Kasvin kasvu

- Sadon määrä ja laatu
- Ravinteiden hyväksikäyttö
- Eloperäistä ainesta maahan

Kasvutekijät maassa

- Vedenläpäisevyys, veden varastointi
- Kaasujen vaihto märässä maassa
- Mekaaninen vastus
- Ravinnetalous
- Eloperäinen aines, eliöstö

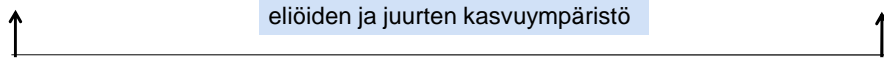
Viljeltävyys

- Muokkautuvuus, vetovastus
- Kantavuus
- Liettyminen ja kuorettuminen
- Poudanarkuus
- Ojituksen toiminta à kuivatus

Ympäristökuormitus

- Pintavalunta
- Eroosio
- Ravinteiden huuhtoutuminen
- Kasvihuonekaasut
- Ravinteiden hyväksikäyttö

aineiden liikkuminen
eliöiden ja juurten kasvuympäristö

Talous:

ojitus ja muokkaus ongelmat, satotappiot, ympäristöhaitat

Dia: ©Laura Alakukku, HY

Peltoliikenne kuormittaa maata – kone/eläin-maa -systemi

Maan ominaisuudet (maan kyky kestää kuormitusta):

- maan kosteus/märkyys
- löyhys/kiinteys
- elastisuus/plastisuus

Kuormitus:

- jännityksen suuruus, suunta
- koneen massa
- kuormituksen kestoaika
- kuormituksen toistuvuus
- kuormituksen jakaantuminen pellolla

Jännitys = F/A

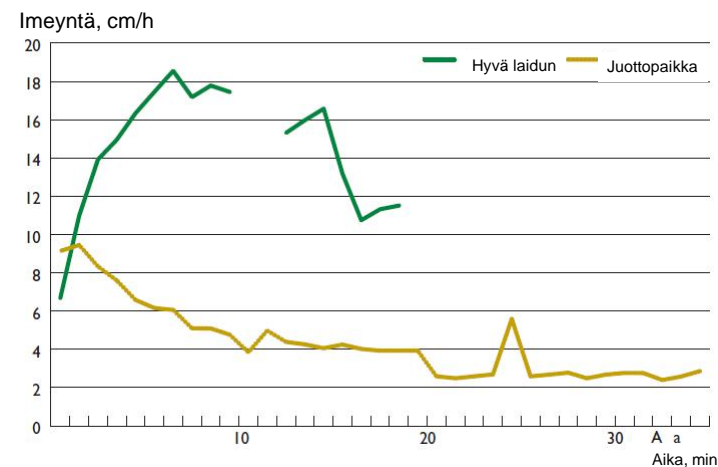
Leikkaus

Puristus

Maan kestävyys
puristuslujuus
leikkauslujuus

Dia: ©Laura Alakukku, HY

Maan pinnan rakenne ja veden imeytä

Hietamaa: kenttäkyläistetyn maan vedenjohtavuus

Hyväkuntoinen laidun 13,2 cm/h, juottopaikka 2,4 cm/c

à osasyynä maan veden hylkivyyys

à Ajourat säilörehunurmessa

à Valunta karkeiden maiden nurmella hyvin helposti pintavalunnaksi.

Toholampi Turtola ym. 2005

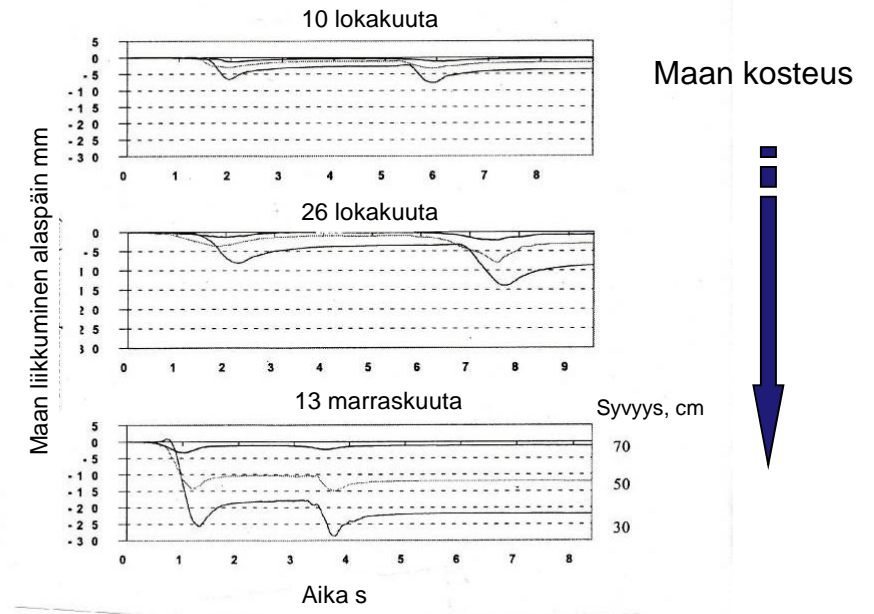
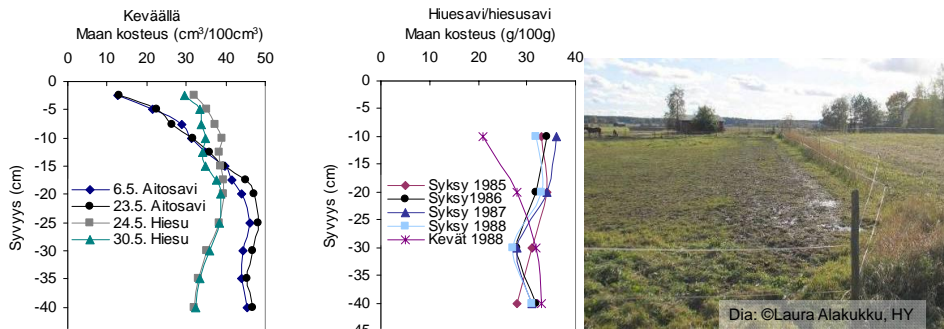
Säilöjituksen tutkimusyhdistys ry:n tiedote 27 2007

Märkä maa tiivistyy herkästi ja muokkautuu huonosti

Töiden ajoitus: riski suuri aikaisin keväällä ja myöhään syksyllä

- à kuiva maa (ei hiekka) lujaa
- à maan kostuminen vähentää lujuutta
- à märässä maassa kuormittava jännitys kulkeutuu syvälle
- à huokoset täynnä vettä à ei puristu, mutta tahtaantuu

à Peltoajon määrän rajoittaminen maan ollessa märkää

Arvidsson & Trautner SLU

Rengasvalinta

Rengaskuorma

* huomioi painonsiirto työkoneista. Lisää kuormaa ajon aikana

Ajonopeus

* pellolla pienempi kuin tiellä à rengaspainetta voi pienentää

Rengaspaine
* niin pieni kuin teknisesti mahdollista

Koneen vetokyky ja vetohyötysyhte
* vierintävastus
* pito, luisto pieneksi

Pintapaine
* kontaktiala

Renkaan koko

suurenee à rengaspaineen pienentäminen
+leveys lisää kantavuutta, painuessa suuri vierintävastus
+halkaisija parantaa vetokykyä (telailmiö, pieni vierintävastus)

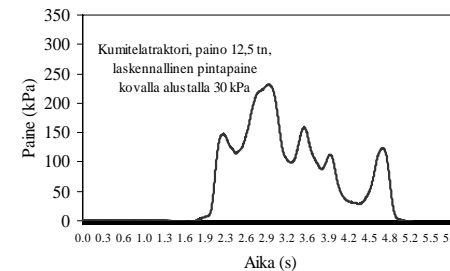
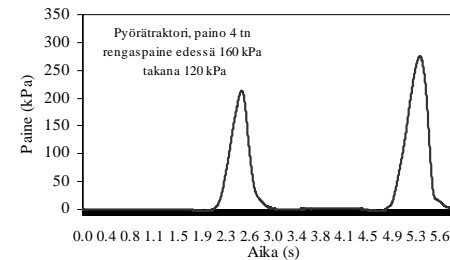
Renkaiden lukumäärä

*paripyörät kantavuus 1,76 kertainen vrt. yhteen pyörään
* rengaspaineen lasku, jotta käytöstä hyötyä

Renkaan rakenne

* joustava rengas à tasainen maakosketus, pintapaineen jakauma

Pieni rengaspaine à pieni keskimääräinen pintapaine

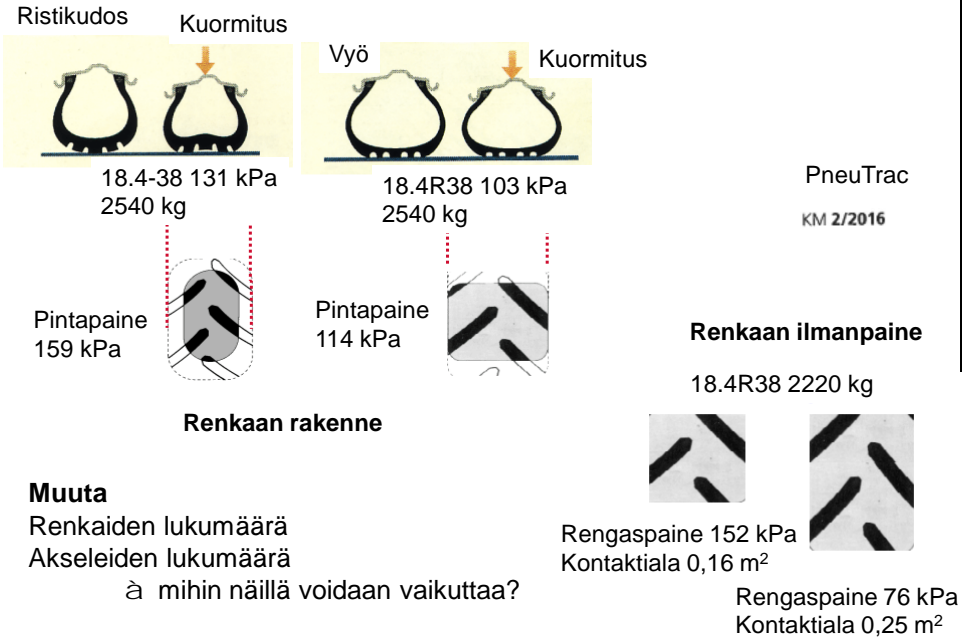

Pintapaineen jakautuminen kontaktialalla à Ajosuuntaan ja sivusuunnassa à huippujännityksiä

Rengaspaine niin pieneksi kuin teknisesti mahdollista märissä oloissa max. 50 kPa

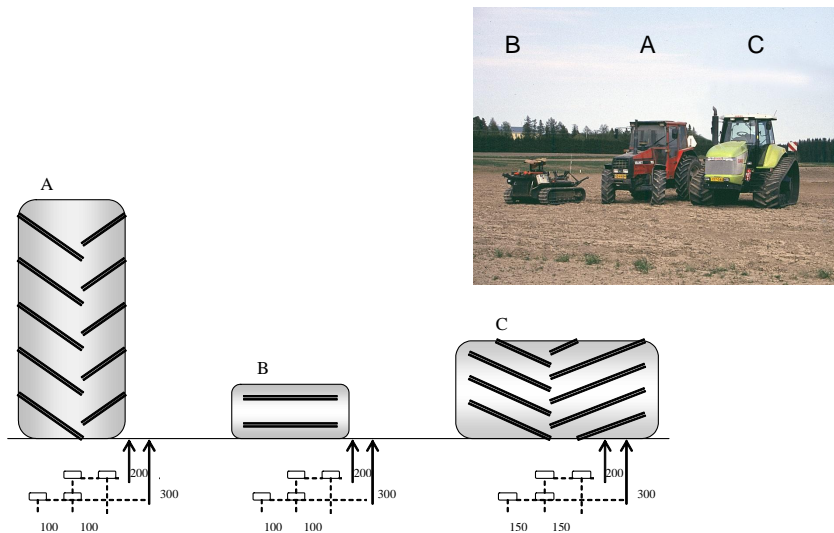

Rengasvalinta – teknologiset valinnat

http://www.michelinag.com/agx/en-US/htbuyt/reduce_soil_compaction/reduce_soil_compaction2.jsp Dia: ©Laura Alakukku, HY

Jännityksen kulkeutuminen syvyysuunnassa ja jakautuminen sivusuunnassa

Alakukku ym. 2002

Dia: ©Laura Alakukku, HY

Paripyörät, akselien lukumäärä – ruotsalaisia tuloksia

Paripyörien alla sama vertikaalinen jännitys sama kuin yksittäisen pyörän alla
à rengaskuorma vaikuttaa ei akselipaino (vaikka renkaiden väli 10 cm)

Maassa mitattu jännitys

Kolmiakselinen kärry: akselit aiheuttivat kuormituspiikin
à Rengaskuorma vaikutti jännitykseen ei kokonaispaino akseliilla
Paripyörät 700/50-26.5
Akseliväli 1,45 m
Rengaskuorma 32 kN
Rengaspaine 160 kPa

T. Keller, J. Arvidsson / Soil & Tillage Research 79 (2004) 191–205

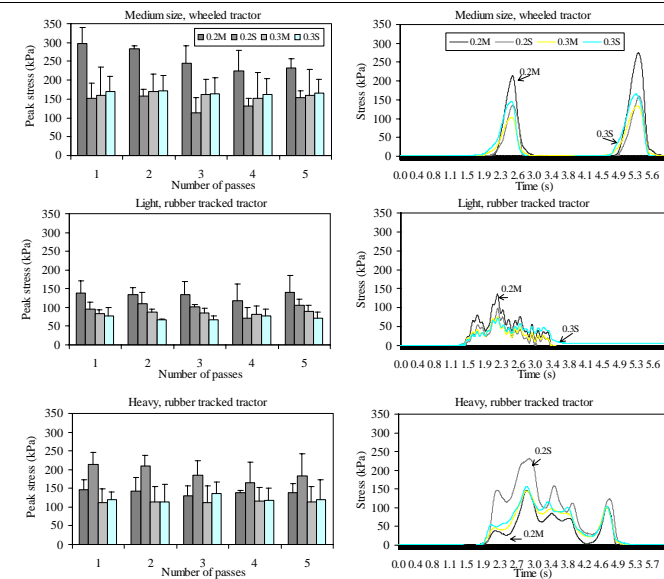
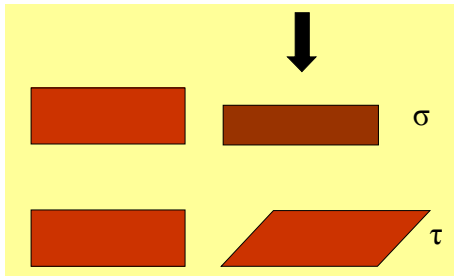

Fig. 2. Mean peak vertical normal stresses and their standard deviation ($n=3$), and typical stress curves induced by tractors into soil at 0.20 and 0.30 m depths. Soil was loaded by five repeated passes in the same track. 0.2M, transducer was installed at 0.20 m depth beneath the centre of the rut; 0.2S, 0.20 m depth, 0.10 or 0.15 m (heavy, tracked tractor) to the side of the rut centre (see Fig. 1); 0.3M, 0.30 m depth, centre of rut; 0.3S, 0.30 m depth, side of the rut.

Alakukku ym. 2002

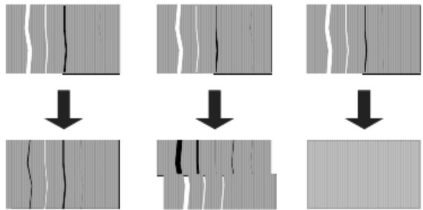
Dia: ©Laura Alakukku, HY

Miten tiivistyminen muuttaa rakennetta?

σ Muutos huokostilavuudessa

τ Huokosten muodossa

compression
puristus
 σ

shearing
leikkaus
 τ

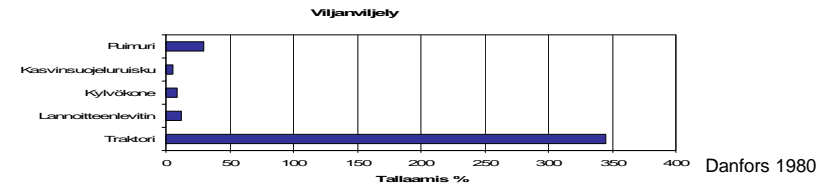
kneading
tahtaantuminen

Dia: ©Laura Alakukku, HY

Mitä eroa kuormittajana:
Vedettävä pyörä
Vetävä pyörä

Ajokertojen määrä

- * Kuormituksen peittävyys à kuinka suuri ala kuormittuu
- * Toisto samassa kohtaa à kuormituksen 'tehostaminen'

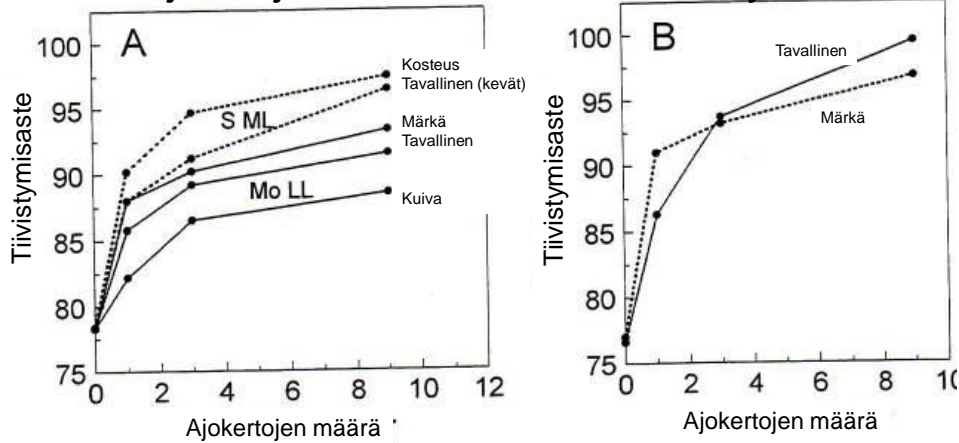
Ajonopeus

- * Kuormitusaika lyhenee ajonopeuden kasvaessa
- * Telalla pitkäkuormitusaika kontaktipinta pitkä
- * Koneen heilunta à kuormituspiikkejä

Bolling 1987

Dia: ©Laura Alakukku, HY

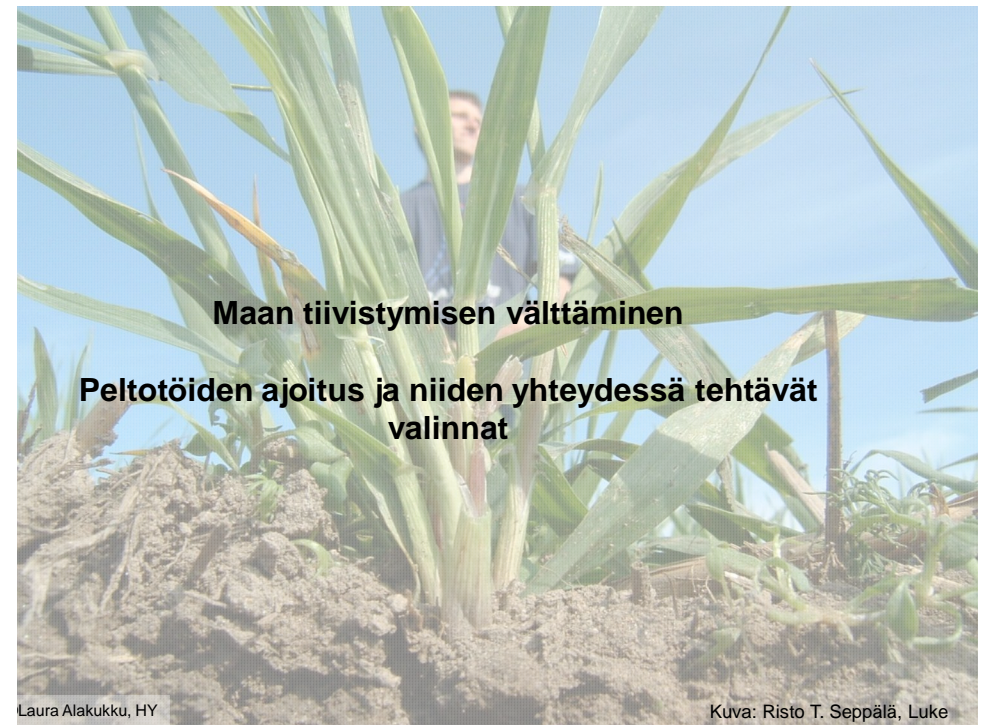
Ajokertojen määrän vaikutus maan tiiveyteen

Ruokamultakerroksen tiveysaste keväällä kylvöaikaan: syyskynnetty maa
S = jäykkä savi, MI = kevyt sati, Mo LL = moreeni savi
A Traktori (4000 kg, taka-akseli 3000 kg, rengaspaine 110 kPa) (Ljungars 1977)

B Moreenisavi 9900 kg rengaskuorma, 250 kPa rengaspaine (Etana 1995)

Dia: ©Laura Alakukku, HY

Laura Alakukku, HY

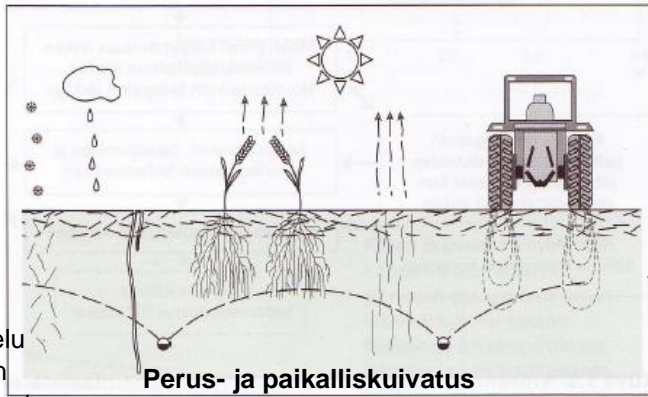
Kuva: Risto T. Seppälä, Luke

Viljelytoimet vaikuttavat maahan à valinnat ja päätöksenteko niiden yhteydessä

Viljelykierto
Kasvinvuorotus

Kalkitus
Lannoitus
Maan-
parannus-
aineet

Kasvinsuojelu
mekaaninen
torjunta-aineet

Muokkaus
menetelmä
syvyys
Peltoliikenne
tiivistäminen
hietäminen
Töiden ajoitus,
suunnittelu

Suorat ja välilliset vaikutukset

Paikkojen välillä vaihtelua: maalaji, topografia, sääolot

Aika: välittömät, lyhyt- tai pitkäaikaiset vaikutukset

Dia: ©Laura Alakukku, HY

Miten vähentää peltoliikennettä maan ollessa märkää?

Töiden ajoitus: riski suuri aikaisin keväällä ja myöhään syksyllä

à Peltotöiden määrän rajoittaminen maan ollessa märkää

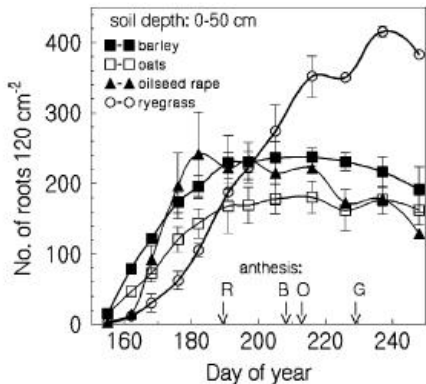
à viljelykierto/ajoitus, kasvinvuorotus

à töiden suunnittelu, menetelmävalinnat: lanta säilörehunkorjuu (mm. esikuivatus), peltoliikenteen suunnittelu

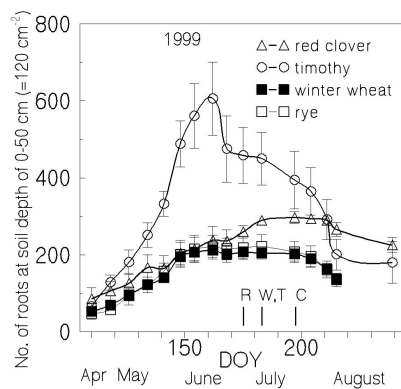

Dia: ©Laura Alakukku, HY

Kasvinvuorotus – ajoitus, maan kuivuminen, juuriston tukiverkko

Juurten kokonaismäärä 0-50 cm:n kerroksessa
Kasvukauden aikana. Timotei ja puna-apila 1. satovuosi

Kasvilajien välillä eroja
à juurten määrä
à syvyyskasvu (nopeus, määrä)
à kasvudynamiikka
à juurten paksuus

Syysviljat, monivuotiset
à juuristo syvällä jo keväällä

Ympäristönurmien käyttö
maan hoidossa

Dia: ©Laura Alakukku, HY

Tiivistymisriskin pienentäminen – peltoliikenteen suunnittelu

Ajouria (ei muokkausta)
à Kasvuunlähdon epätasaisuus
à Epätasainen pinta
à Tiivistyminen
à Urat keräävät vettä

à Juuriston käyttö tukiverkkona
(mm. eloperäiset maat)

-Lohkokoko
-peruslohkon keskikoko v. 2013 2,3 ha
-päisteajo
-liittymien määrä tieltä
-peltoliikenteen suunnittelu

-Lohkojen muoto
-päisteajo
-päällekkäin ajo (ajo-opastimen käyttö)
-työn sujuminen

Miten vähentää peltoliikennettä maan ollessa märkää? Aikaikkunan tehokas hyödyntäminen

Töiden suunnittelu

à pelto- ja tieajon ajoitus

à lannan levitys: etäsäiliöt

à peltoajo kapeassa
aikaikkunassa

à tieajo esim. talvella

à urakoitsija

à eri kalusto tiellä ja pellolla

à sadonkorjuu

à Menetelmien valinta

à lannan separointi/fraktiointi

à lannoitearvon nosto

à levitysmäärä/ha

à ajon vähentäminen

à lannan syöttöletkulevitys

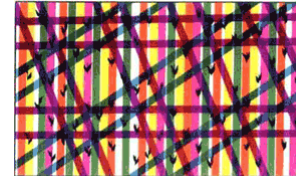
à Korjuu-kuljetus-jatkokäsittely –ketjun toimivuus

à Liikenteen järjestely suurilla lohkoilla

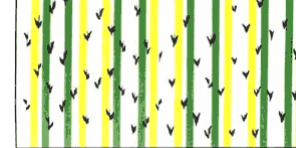
Dia: ©Laura Alakukku, HY

Kiinteät ajourat?

Illustrates path of:

Planter, PG cultivator, Sprayer, Anhydrous applicator, Tillage, Genset cut, Combine

Illustrates path of:
Planter, sprayer, anhydrous applicator, tillage, Combine

Koneen kantaja?

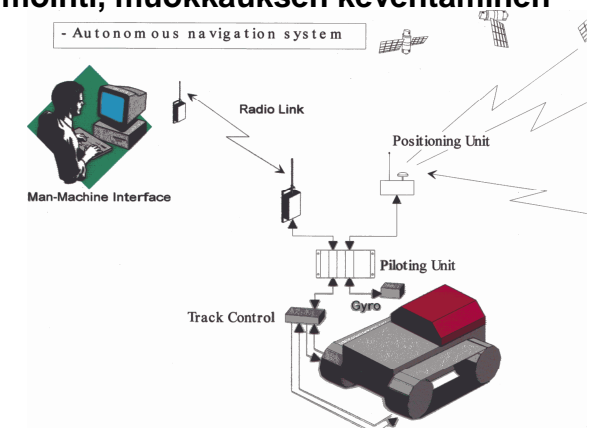

Kiinteät urat pyörille

à viljelyalalla ei peltoliikennettä

Kehitetty: USA, UK

Automaatio – koneiden keventäminen, liikenteen suunnittelu ja optimointi, muokkauksen keventäminen

Århusin yliopistossa peltokäyttöön rakennettu Hortibot

Lähde: New Scientist 1 November 2012

Dia: ©Laura Alakukku, HY

Yksi iso <-> monta pientä
Fendt 'paritraktori'

Maan rakenteen hoito – tietoa maan tilasta, tiedon käyttö päätöksenteossa

Dia: ©Laura Alakukku, HY

Tiedon hallinta maaperän hoidossa

Tarvitaan systeemiratkaisuja:

- Teknologisten keinojen tuottaminen
- à monipuolisen tiedon yhdistämistä
- à mittaus tuottaa tietoa, mutta vasta tiedon hyödyntäminen tuottaa taloudellista tulosta mittausteknologian käytöstä

Maan kasvukunnon ylläpito pitkäjännitteistä toimintaa

- Osa viljelyn strategista suunnittelua
- Mukana kaikessa operatiivisessa suunnittelussa
- Maan rakenteen voi pilata nopeasti väärillä valinnoilla
  - esim. tiivistyminen
- Rakenteen korjaaminen vaatii pitkäjännitteisyyttä

Dia: ©Laura Alakukku, HY

Maan laadun omatoiminen havainnointi

Ei ole ollut kaupallisia palveluja tai ohjeistusta maan laadun määrittämiseen

- à omatoimiseen määrittämiseen ja tulosten tulkintaan tehty Peltomaan laatutesti
- à Havainnot ja mittaukset kootaan
- à Arvio maan kunnosta

Kemialliset, fysikaaliset ja biologiset ominaisuudet

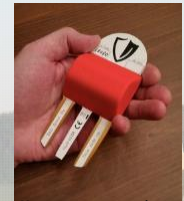
- Mittauslukemia verrataan Luken mittauksen pohjalta määriteltyihin raja-arvoihin
- à pisteytys laatutestin tuloksiin
- Tulosten perusteella toimenpidesuosituksia

http://www.virtuaali.info/efarmer/peltomaan_laaturtesti/

Jatkuvat mittaukset – tiedon käyttö ja mallien integrointi

- Tutkimuksen haasteena tuottaa tiedon ohella ratkaisuja ja välineitä
- Ennusteet
  - à mallit
  - à mittaukset

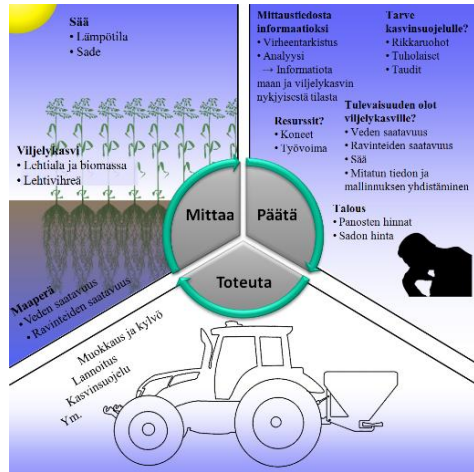

<http://soilscout.com/applications/>

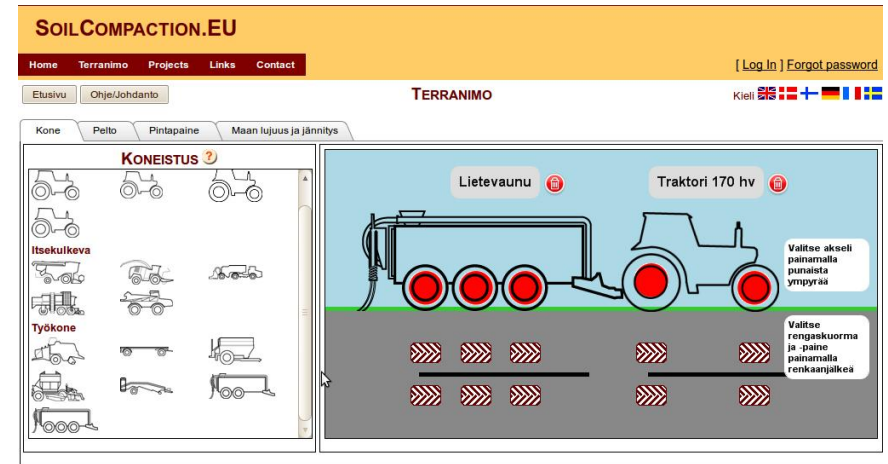

Lähde: www.soilscout.com

Mallien käyttö tiedon hallinnassa - päätöksenteon tuki

Terranimo – kone-maa à jännitys <=> maan lujuus

<http://www.terranimod.dk/>

Terranimo – kone-maa à jännitys <=> maan lujuus

Mallin rakenne

1. Maan ja renkaan välinen kontaktiala ja pintapaineen jakautuminen alalla
FRIDA –malli
(Keller, 2005: Biosystems Engineering 87
Schjønning, 2008: Biosystems Engineering 99

2. Jännityksen jakautuminen maassa
Söhnen mallin mukaan

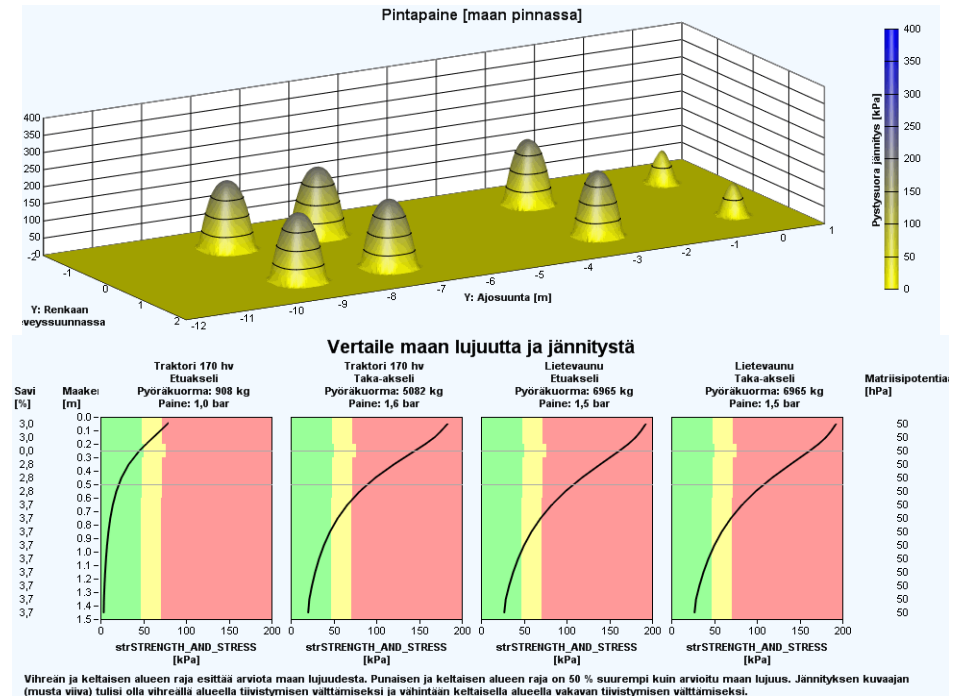

3. Verrataan maan lujuutta ja jännitystä
Jännitys > lujuus à suuri tiivistymisriski
jännitys < lujuus à pieni tiivistymisriski

www.soilcompaction.eu

http://www.soilcompaction.eu/Menu/01_Home/Home.aspx Lähde: Mattias Stettlerin esitys NJF448 seminaarissa

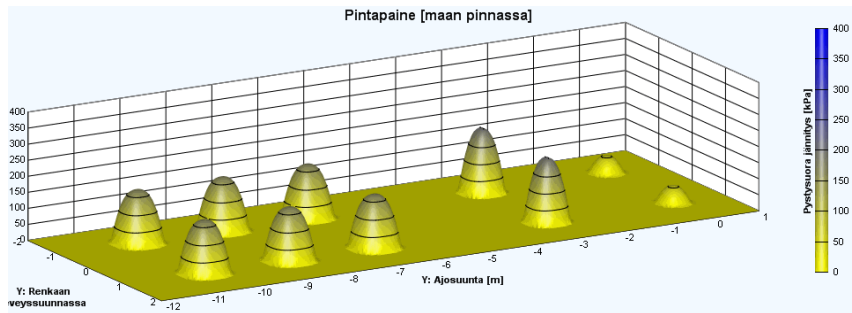
Terranimo – esimerkki

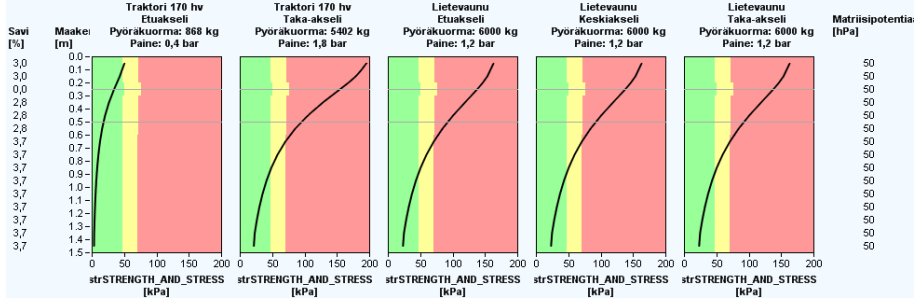
Vihreän ja keltaisen alueen raja esittää arviota maan lujuudesta. Punaisen ja keltaisen alueen raja on 50 % suurempi kuin arviointi maan lujuus. Jännityksen kuvaajan (musta viiva) tulisi olla vihreällä alueella tiivistymisen välttämiseksi ja vähintään keltaisella alueella vakavan tiivistymisen välttämiseksi.

Terranimo – esimerkki

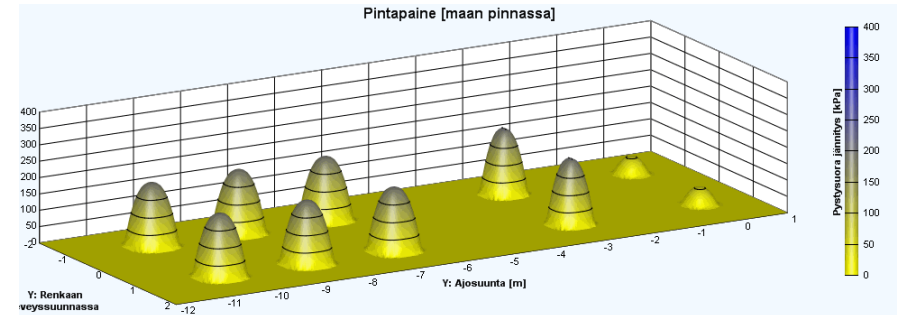

Vertaile maan lujuutta ja jännitystä

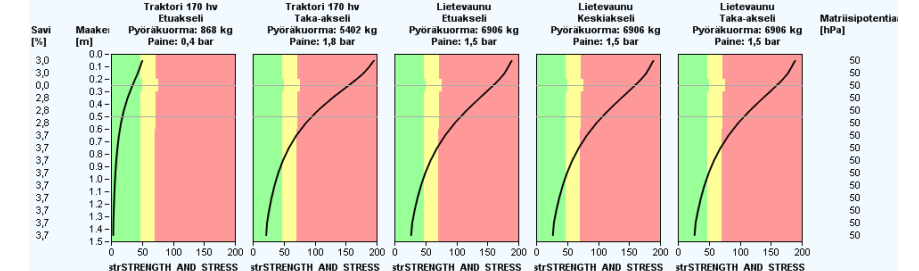

Vihreän ja keltaisen alueen raja esittää arviota maan lujuudesta. Punaisen ja keltaisen alueen raja on 50 % suurempi kuin arvioitu maan lujuus. Jännityksen kuvajan (musta viiva) tulisi olla vihreällä alueella tiivistymisen välttämiseksi ja vähintään keltaisella alueella vakavan tiivistymisen välttämiseksi.

Terranimo – esimerkki

Vertaile maan lujuutta ja jännitystä

Vihreän ja keltaisen alueen raja esittää arviota maan lujuudesta. Punaisen ja keltaisen alueen raja on 50 % suurempi kuin arvioitu maan lujuus. Jännityksen kuvajan (musta viiva) tulisi olla vihreällä alueella tiivistymisen välttämiseksi ja vähintään keltaisella alueella vakavan tiivistymisen välttämiseksi.

Tiivistymän korjaaminen – mekaaninen kuohkeutus

Dia: ©Laura Alakukku, HY

Pohjamaan tiivistymisen mekaaninen kuohkeuttaminen

Dia: ©Laura Alakukku, HY

Miten poistaa juurten kasvua ja aineiden liikkumista haittaava kerros/tiivistymä?

- Kokeiltuja keinoja
- Mekaanisesti
  - Biologisesti
  - Näiden yhdistelmä

Ennen toimenpidettä tehtävä diagnoosi

Maan ominaisuudet

- à huono läpäisevyys, esim. lätköityminen
  - à pinnan muodot, pinnan liettyminen (mm. liian hieno muokkaus)
- à havaittu tiivistymä, onko pelkkä penetrometria havainto?
- à muokkausmenetelmien välillä ero
  - à maan hetkellinen varastointikyky, infiltraatio
- à maan tiivistäminen: muokkauskerroksen tiivistymä ko. vuonna?

Kasvusto: kasvilaji, kehitysaste, muut stressit märkyiden aikaan

- à kylvön ajoitus suhteessa märkyteen
- à esim. märkyys ohran alkukehityksen aikaan näkyi kesällä 2015

Johtopäätöksen maan tilan ja usean vuoden kasvustotietojen perusteella

- à myös työketjut ja töiden ajoitukset mietittävä

Dia: ©Laura Alakukku, HY

Käsittelyn jälkeen

Rakenteen stabilointi, vakiinnuttaminen
 à Tavoitteena pitkä/pysyvä vaikutus
 Maan uudelleen tiivistymisen ehkäisy
 à jos samanlainen viljely jatkuu kuin ennen?

Kantavuus on ollut ongelma,
 jos rikottu koko ala

- à osa tiivistä kerroksesta rikotaan

Puuttuu tutkimustietoa:

kasvustoon jankkurointi, mekaaninen+biologinen vaikutus

Dia: ©Laura Alakukku, HY

Jankkurointi salaojituksen yhteydessä – PVO2 hankkeen tuloksia

Multava hiesumaa (Sotkamo)

- à Jankkurointi n. 40 cm syvyyteen kaistoina (ei koko alueen kuohkeutusta)
- à Salaojitettu juuri ennen syvämuokkausta
- à Kevätvilja ja nurmi

- à Jankkuroinnilla ei pitkäaikaisvaikutusta maan rakenteeseen (mitattiin makrohuoston tilavuus, kyllästetyt maan vedenjohtavuus, maan mekaaninen vastus)
- à Mekaaninen vastus jankossa viljan viljelyssä pienempi jankkuroitaessa

Lähde: PVO2 loppuraportti, 2014 http://www.salaojayhdistys.fi/pdf/TY_31.pdf

Jankkurointi yhdistettynä maanparannusaineisiin – PETLAn tutkimus, loppuraportti v. 2016

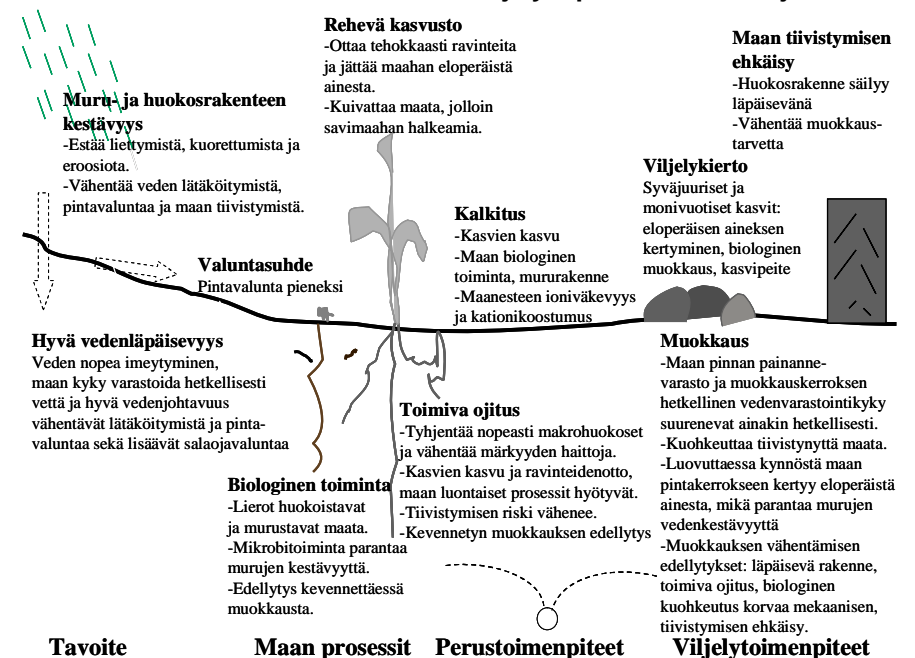
Simojoki ym. 2016. Perunamaan kyntöanturan rikkominen jankkuroinnilla ja uudelleentiivistymisen hidastaminen maanparannusaineen lisäyksellä hieumaassa .
 Maataloustieteen päivät:

- à Vaikutus kesti ainakin vuoden perunamaassa
- à Nurmi jankkuroinnin jälkeen paransi tilannetta
- à Rakeistetun biotuhkan käyttö kuohkeutusurassa paransi tulosta

<http://www.smts.fi/MTP2016/abstracts>

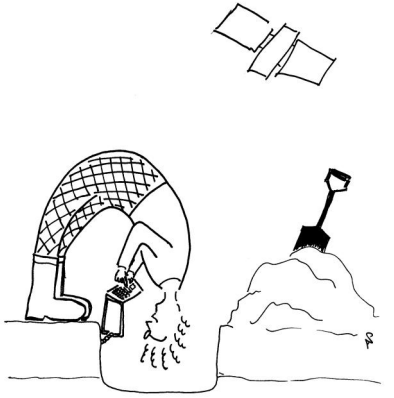
Dia: ©Laura Alakukku, HY

Yhteenvedo: maan rakenteen hoito ja ylläpito – tavoitteet ja toimet

Lähde: Alakukku et al. 2008, Maa- ja elintarviketalous 120

Kiitos!

Kuva: Ansa Palojärvi, MTT